

OCTAVIAN GOGA

Poezii

Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Lucian Pricop).....	7	NE CHEAMĂ PĂMÂNTUL	
Fișă biobibliografică.....	11	(1909)	
Referințe critice	13	Fecunditas.....	74
		Prăpastie.....	76
		Cântecele mele.....	79
		Cosașul.....	80
		De demult	82
		Colindă.....	84
		Un om	85
		Graiul pâinii.....	88
		În munți	90
		Prima lux	92
		Mi-a bătut un moș la poartă	94
		Scrisoare	95
		Acasă	96
		Asfințit.....	97
		O rază.....	99
		Cântece	102
		Moș Crăciun	105
		DIN UMBRA ZIDURILOR	
		(1913)	
		Revedere	106
		Oaspe vechi.....	107
		Mama	109
		Măsuța mea	111
		<i>Cântă apele</i>	
		La mal.....	113
		Lacul	115
		Scrisoarea ta	116
		Gândește-te	117
		<i>Coarde vechi</i>	
		Doina	118
		Voi veniți cu mine	120

Poet	122
Strămoșii	123
Carmen laboris	126
Eu știu un basm	128
<i>Clipe</i>	
Trage-ți oblonul	130
Cântecele mele	131
Poetul	132
Mi-am făcut un cântec	134
Lacrimi	135
Coboară toamna	136
La moarte	137
Cum zbori cu trenul	139
Noapte	140
Apus	141

CÂNTECE FĂRĂ ȚARĂ
(1916)

Fără țară	142
Așteptare	144
Pajurei cu două capete	145
Portretul	147
Apostolul	149
În mormânt la Argeș.....	150
Trecea convoiul mortuar.....	151
Aducerile-aminte	152
În suflet simt o teamă cum s-așterne	153
Noapte	155
Doi frați	157
Pribeag	158

DIN LARG (1939)

Din larg	159
Poetul	161
Stejarul	162
Pace	163
<i>Război</i>	
De profundis	164
Poveste veche	167
Ceahlăul	168
<i>Noi</i>	
Vita nuova.....	169
Tovarăși	170
Pustiu	171
Tristia	172
Munții	173
Așteptare	174
O ramură întârziată	175
Apus	176
De profundis	177
<i>Astăzi</i>	
Am fost	178
Karlsbad	179
Marienbad	180
Franzensbad	181
Post bellum	182
Cântă moartea	183
<i>În sat</i>	
Cântecul cămășii (fragment) .	184
În mine câteodată	186
Trecea un om	187
Bisericiuța din Albac	188
Vânt de seară	189
În țintirim	190

OCTAVIAN GOGA ȘI MANIFESTUL POETIC

Poezia lui Octavian Goga a generat multiple reacții și interpretări din partea criticii literare românești animate de căutări ideologizante. S-a vorbit și s-a scris mult și inegal despre gradul de reprezentativitate politică pentru aspirațiile Ardealului dinaintea de Unire a creației poetice a lui Goga. De altfel, acesta este și mesajul din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, formulat de criticul național. Călinescu construiește cu intenția sugestiei axiologice filiația poetică a scriitorului născut în 1881, anul în care Eminescu publica în *Convorbiri literare*, *Scrisorile*: „după Eminescu și Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă, sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulțimii, poet național totdeauna și pur ca și Eminescu“.

Dacă pentru contemporani dimensiunea istorică, imediat patriotică, este cea care-i aduce notorietatea și poziția dominantă în câmpul literar național, treptat, posteritatea mută accentul de pe istoria politică pe metafizica pătimirii. Dacă volumul de debut din 1905 (*Poezii*), care se deschide cu poemele *Rugăciune*, *Plugarii*, *Noi* și *Oltul*, este citit la începutul secolului XX în regim de manifest național, după Marea Unire și, mai ales, după dispariția poetului, în 1938, este decontextualizat și ridicat la nivel de mesaj generic. De altfel, Călinescu a consacrat mutația de interpretare: „Și Eminescu și Goga cântă un inefabil de origine metafizică, o jale nemotivată, de popor străvechi, îmbătrânit în experiența crudă a vieții, ajuns la bocetul ritual, transmis fără explicarea sensului“.

Schimbarea este una radicală. În *Pași pe nisip*, Eugen Lovinescu îl vedea pe Goga în descendență directă din Andrei Mureșanu, George Coșbuc și Șt. O. Iosif: „Prima notă caracteristică a d-lui Goga este nota patriotică de nuanță exclusiv ardelenescă.“

Această frază este declinată didactic în principalele direcții tematiche: țărănimea, natura, satul, familia, iubirea. „Patriotismul strâmt“ este salvat de intenția nobil-națională: „să cânte suferințele fraților noștri și să le oțelească sufletele prin fâlfăirea steagului ce poartă scris pe el: dezrobirea și libertatea“. Și cum altfel putea fi receptată o poezie scrisă sub presiunea secolului națiunilor decât ca efort de identificare „cu întreaga mișcare de redeșteptare a energiei naționale de la începutul veacului nostru“. Nu importă ce evenimente se derulează în Ardealul natal al poetului, chiar dacă profesiunea de credință din *Fragmente autobiografice* este structural tributară unei aspirații politice: „Eu, grație structurii mele sufletești, am crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui și se transformă într-o trâmbiță de alarmă. Am văzut în scriitor un element dinamic, un răscolitor de mase, un revoltat, un pricinuitor de rebeliuni. Am văzut în scriitor un semănător de credințe și un semănător de biruinți“.

Nu despre idealuri politice este vorba în discursul poetic, ci despre doctrina romantică, nutrită invariabil cu aspirații naționale. *Eu* înseamnă pentru Goga (ca pentru tot romantismul major) *Noi*, pentru că programul etic al poetului este unul construit pe principiul reprezentativității: „m-am născut cu pumnii strânși – *scrie poetul transilvan*; sufletul meu s-a organizat din primul moment pentru protestare, pentru revoltă, cel mai puternic sentiment care m-a călăuzit în viață și din care a derivat formula mea literară“.

O vreme, imediat după 1918, s-a apreciat că poezia lui Octavian Goga ar fi atinsă de mutația istorică a valorilor estetice. Din perimetrul criticii intransigent estetice s-a răspândit părerea – susținută de Mihail Dragomirescu – că „poezia lui Goga, reductibilă la cerințele trecătoare, s-a perimat odată cu înfăptuirea idealului național“. D. Caracostea putea crede și el în interesul „limitat local, mărginit la pătura țărănească din Ardeal“. Pompiliu Constantinescu opina, în 1925, că „poezia d-lui Goga e atinsă de caducitate“ și contează numai ca „valoare documentară“. Scepticismele estetice, destul de vechi, nu sunt deci puține și nici neglijabile. În ce puncte mai solicită astăzi interesul estetic (nu doar

istoric) o poezie păstrată de postumitatea scriitorului într-un relativ con de umbră? Care sunt zonele ei de permanență? – iată întrebări legitime în posteritatea critică a unei opere. Un răspuns scurt poate fi dat după un oarecare răgaz de meditație critică, luând în seamă și numeroasele studii și monografiile care i s-au consacrat, dar ținând cont mai cu seamă de sugestiile călinesciene.

Naționalismul modern, reportat din secolul al XIX-lea și recroit după specificul istoriei locale, este osmozat mitologic, religios. De aici și mesianismul poeziei, dar și al poetului, care se confundă cu profetul, care se face mediatorul între divinitate și colectivitatea națională. D. Popovici identifică trei momente în actul poetic mesianic: a) critica societății contemporane, b) zugrăvirea societății viitoare și c) chemarea și conducerea mulțimilor spre noua formă de viață. „Poezia lui Goga – observa criticul – aduce toate aceste trei momente, dar organizarea lor se face sub prevalența celui dintâi: mai presus de orice, ea este reținută în formele actuale ale vieții sociale; de aici își derivă deopotrivă revolta și durerea“. Jalea ține de analiza critică a lumii și este clamată individual: „Sunt o mustrare călătoare / De pe tărâmburi fără glas / Și dintr-o lume care moare / Sunt strigătul ce-a mai rămas. // Sunt solul dragostei și-al urii, / Un visător de biruinți / Ce port blesteme-n cerul gurii / Drept moștenire din părinți.“

Trecutului „exemplar“, de tip eminescian, este convertit la Goga în timp dens de suferințe și nedreptăți, obligând la invocații unde „natura“ se preface în personaj, ca în *Oltul*: „Țărâna trupurilor noastre / S-o scurmi de unde ne-ngropară / Și să-ți aduni apele toate – / Să ne mutăm în altă țară!“

Mesia, cel chemat să călăuzească spre marele viitor răscum-părător, este proiecția suferinței mute a neamului, precum acel „făt bălan“, „adumbrit de spice“, ca în *Clăcașii*: „Și sufletul înviorat îmi spune / Că fătul ăst al patimii amare / Și-al dorului ce moare-n așteptare / E solul sfânt... înfricoșatul crainic, / Izbăvitor durerilor străbune. // [...] El, cel frumos și frate bun cu glia, / Nou întrupatul suflet de Mesia, / Va fi județul ceasului de mâne, / Ce-ntr-un zorit aprins de dimineață, / Cu mâna lui vitează, îndrăzneată, / Zdrobi-va cartea legilor bătrâne.“

În această lume patriarhală noul „suflet de Mesia“ prinde chip ca într-un binecuvântat pântec comunitar, mai degrabă ca un rezultat natural al durerii acumulate decât ca un dar al proniei cerești. Nimeni nu se îndoiește de fatalitatea sau necesitatea ivirii lui, așa cum nu te poți îndoii de o lege obiectivă a Firii. Apostolul (preotul satului), Dascălul (învățătorul) și Poetul însuși, refuzând să-și trădeze vreo clipă menirea exponențială, sunt înainte-mergătorii lui, cei care fac drepte căile mântuirii și însuflețesc norodul întru așteptarea „răzbunării sfinte“. Oricât retoricism ar fi în poezia sa deopotrivă mărturisitoare și subversivă, tensiunea și solidaritatea trăirii poetului în duhul comunitar nu poate fi pusă serios la îndoială, iar patosul său jertfelnic este de o sinceritate pură și copleșitoare, ca și când harul se simte inefabil dincolo de cuvinte, anulând orice suspiciune de demagogie sau de simplu exercițiu discursiv. *Rugăciunea* este traducerea transferului total, al renunțării la sine, una dintre formele sacrificiului simbolic: „Alungă patimile mele, / Pe veci strigare lor o frânge, / Și de durerea altor inimi / Învață-mă pe mine-a plânge. / Nu rostul meu, de-a pururi pradă / Ursitei maștere și rele, / Ci jalea unei lumi, Părinte, / Să plângă-n lacrimile mele. // [...] În suflet seamănă-mi furtună, / Să-l simt în matca-i cum se zbate, / Cum tot amarul se revarsă / Pe strunele înfiorate; / Și cum sub bolta lui aprinsă, / În smalt de fulgere albastre, / Încheagă-și glasul de aramă: / *Cântarea pătimirii noastre*.“

Lucian Pricop